

NOVAC I FILM, Marko Kostić

Tema pratećeg programa ovogodišnjeg izdanja festivala Mr Vorky je - novac.

Novac je povezan sa samim početkom istorije filma. To je bio period pre potopa Titanika, dok građanska kultura još nije stekla pridev-malograđanska, kada je slikanje uličnih detalja bilo isplativije od naručenih portreta, život na trgovima bio inspirativniji nego život na dvorovima, melodijski prelazi bili izraženiji od ritmičke preciznosti, viteški mitovi ustupili mesto činovničkoj kalkulaciji, centralne banke bile u modnom središtu a fabrike predstavljale ostvarenje modernih snova. Sjaj nežnosti, feminiziranosti, provodadžisanja i ogovaranja reflektovan je ovim trenutkom u kojem su pozeri nadjačali naturaliste, slabići pobedili siledžije a plašljivi postali ravnopravni sa hrabrima. Astrologijom davidovske zvezde, sintetički kroj je tih dana nadjačao prirodnu sirovinu, lepi maniri bili zavodljiviji od neobuzdanih strasti, a rukavice gospodina bile viđenije od šake gospodara. Od kolonizacije Indije, pa do britanskog napada na Kinu, osvajanja Hong Konga i legalizovanja tržišta opijuma, ne samo zapadne, već i istočne kulture uslovljene su faktorima koji nisu samo politički i religiozni, već pre svega ekonomski i trgovački. Film i ekonomija od tada postaju nerazdvojni.

Film i njegov glamur je, naglašavanjem javno-scenskih društvenih funkcija, obnovio ideju liberalne industrijske revolucije, one u kojoj je urbanistički plan podelio feudalno domaćinstvo, ekonomski račun redukovao važnost krvnog nasledstva a tehnička invencija, barem u početku, uštedela energiju ratničkog naoružanja. To je period u kojem je emigrantski Izrailj posle viševekovnog obitavanja na tuđem zemljištu Golijata, pronašao način da nedostatke svog materijalnog statusa nadoknadi simboličkim vrednostima. Istorija filma i to što

nazivamo masovnom kulturom prošlog veka, povezano je sa kapitalom emigrantskih producenata, inovatora, menadžera, agenata, promotera, špekulanata, novinara i distributera, kao i ostalih trgovaca informacijama, sukobljenih sa evropskom vojno-političkom elitom koja je kulturu tumačila kao kolektivnu (ideološku), a ne individualnu (ekonomsku) kategoriju. Razvojem ekonomskih sloboda i tržišnih vrednosti, ispostavilo se da su oni koji zagovaraju kolektivnu vlast nad idejama najčešće i vlasnici teritorija na kojima se te ideje nalaze. Pod izgovorom društvene svojine, oni zapravo štite svoj vlasnički interes (vlasnici rente su u fizičkoj prednosti nad vlasnicima autorskih prava, pa im je lako da prisvoje tuđ kulturni kapital tako što će ga nazvati zajedničkim dobrom). Od tada, umetnička slava i ekonomija bliske su kategorije, sasvim suprotno onome kako se na Balkanu definišu. Slava donosi ekonomiji duhovni smisao, a ekonomija slavi slobodu kretanja kroz duhovno tržište.

Film nije aristokratska već građanska (trgovačka) veština. To je stvaralačka funkcija u kojoj je tržišni učinak bitniji od teritorijalnog osvajanja i statusne pobeđe bitnije od viteške časti. U takvom odnosu, reakcija publike uvek može da nadvlada predrasudu čaršije, a mogućnost širenja kulturnih granica vrednija je od veštine oponašanja sopstvenog mentaliteta. Dok su dokumentarci vrsta filma koja ne zahteva obimnu scenarističku građu, jer su zasnovani na produkcionom osvajanju teritorija (pejsaža) i lica (portreta) onih ljudi koji nisu profesionalci kinematografije, istorija studijskog igranog filma predstavlja utvrđenu tehniku koja, umesto da dovodi nepoznate ljude pred svetlost reflektora projektuje nepoznatim ljudima svetlosne iluzije u mraku bioskopa. Dok u prvom slučaju autori koriste njihov prostor, u drugom oni koriste njihov novac.

Novac i (igrani) film prevazilaze ograničenje materijalnog prostora osvajanjem scenskog tržišta. Razlog što neke drevne kulture kaskaju za scenskim tržištem je taj što njihove nasledno-imovinske vrednosti sputavaju upoređivanje javno-stečenih

kategorija. I Srbija spada u starinske zajednice u kojima je šansa da se bude stvarni autoritet veća od želje da se postane javni autor. Status privilegovanih u zemlji bez pravog tržišta statičniji je nego tamo gde se bazira na zakonima ekonomije. To je tako jer su posledice ekonomskih promena vidljivije od društvenih, a privilegovani ne žele promenu jer oni imaju više, pa bi više mogli i da izgube. Boriti se za cirkulaciju ekonomskog prometa znači boriti se za mogućnost da svako u toj ekonomiji učestvuje. Jer, ekonomska dobit povećava broj zaposlenih, a to povećanje je neposredna opasnost za statičnu hijerarhiju.

Iz istog razloga, mreža svetskih banaka je već dugo u medijskoj krizi i na meti građana, novinara i umetnika, ne samo kod nas nego u celom svetu. Biti kritičar korporativnog ekonomskog uređenja odavno je postalo popularno stanje svesti i jezika današnjice. Nema filma koji se nije bavio ovom temom na negativan i oštar način. Ali u zadnje vreme, ako je verovati medijima, dolazi do krize ekonomskog sistema, na čelu sa najvećim svetskim korporacijama. Da li je to znak da će kapitalizam, kada izađe iz ekonomske, ponovo ući u umetničku modu i da će računice i brojevi ponovo postati inspiracija za umetnike, kao u doba renesanse?

Otpor prema bankama i bankarima vidljiv je kod bankovnih klijenata, kod umetničke publike, kod filmskih autora, čak i kod političara u parlamentu. Ali zar nije novčani sistem izgradio vrstu uređenja koju zovemo pacifističkom, u kojoj investicije zamenjuju fizičko osvajanje teritorija, trezori zamenjuju vojne tvrđave, krediti zamenjuju krvne zakletve i u kojoj dugoročni planovi zamenjuju vitešku hrabrost? U takvom, građanskom društvu nema robova ali postoji transparentnost poslova u kojima javni autoritet može biti samo onaj koji svoje bogatstvo nije stekao tajno, već finansijskim poređenjem sa drugima na otvorenom vrednosnom tržištu.

Ne želimo da ovde predstavimo novac kao nešto samo po sebi pozitivno, već da postavimo pitanje; ako je toliko kritičara kapitalizma u svetu, kako je moguće da se kapitalizam može nazvati dominantnim ekonomskim i političkim uređenjem? Da li je možda obrnuto? Možda snaga kapitalističkog društva predstavlja umetničku inspiraciju koju će kulturna politika budućnosti tek prepoznati. Drugim rečima, kritičara kapitalizma je previše da bi se tretirali kao da nosioci avangardnih ideja a premalo je filmova o kapitalizmu da bi se ti filmovi mogli nazvati propagandom globalnog poretka. Ovaj program želi da predstavi novac kao simbol globalnog umetničkog tržišta, a u balkanskoj zemlji kao što je Srbija, to je više nego očigledno. Otvaramo ga premijerom kratkog eksperimentalnog filma *Alogon* u produkciji Vorky Teama, filma koji govori o nevidljivom novcu i u prisustvu banaka u našem svakodnevnom, ali i noćnom, životu.

Suprotno od opšteg mišljenja, smatram da su ekonomija i umetnost u tesnoj povezanosti. Čini mi se da mnogi konzervativni pojedinci, zbog svojih nasleđenih privilegija, sprečavaju da se finansijeri i umetnici pronađu u zajedničkoj ideji i saradnji. Novac je simbol demokratije, a to što su na kritičkoj meti društva govori o tumačenju novca kao progresivne ideji koja i dalje pripada vizijama budućnosti.

Novac je dokaz progressa u kojem se sreću i kultura i ekonomija. Pogled na brojeve tema je ovog programa u kojem banke mogu računati na našu sliku, jer promena ekonomskog utiče na promenu umetničkog sistema i obrnuto.

Being 4 the Benefit of Mr. V!

1. Alogon (2017) – Marko Kostić i Milan Milosavljević

2. Rudareva sreća (1928) – Josip Novak

3. Mesec od papira (1973) – Piter Bogdanovič

4. Velika pljačka voza (1903) – Edvin Porter

5. Povodom Nice (1930) – Žan Vigo

6. Džeparoš (1959) – Robar Breson